

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 2-1:167/168

ОД ГРИГОРИЈА
Епископа Нисе

КАКО СЕ ТРИ ЛИЦА КАЗУЈУ У БОЖАНСКОМ, ДА НЕ КАЖЕМО ТРИ БОГА, ЈЕЛИНИМА, О ОПШТИМ ПОЈМОВИМА

Ако би име Божије припадало јасније Лицима, казујући три Лица по нужности би казивали три Бога. Ако је име Бог по суштини означавајуће, исповедајући једну суштину Свете Тројице, изгледа да једног Бога учимо /=прослављамо/, пошто једне суштине јесте једно име Бога. Зашто и следи са суштином и са именом, да Бог јесте један, а не три Бога? Јер не зовемо Бог, и Бог и Бог када именујемо Оца и Сина и Духа Светог именима која означавају лица додајући везник /и/, отуда што Лица нису једно и исто, него су различита, једно од другог се разликују значењем имена. Уз име пак Бог, као оно које означава суштину по неком њему надлежном својству, не додајемо везник, тако да би нам било могуће да кажемо: Бога и Бога и Бога, а како је суштину једна и иста која је у Лицима и коју означава име Бог, због чега је Бог један и исти. А један и исти и објашњење једног и истог никада се не повезују везником. Али ако именујемо Оца Бога, и Сина Бога, и Духа Светог Бога, или Бога Оца и Бога Сина и Бога Духа Светог; тад, у сагласности са поимањем, додајемо везник и именима Лица, то јест Оцу, Сину и Светом Духу, да би били Отац, Син и Свети Дух, то јест Лице, и Лице, и Лице, откуда су и три Лица. Име пак Бог одлучно се и једино исказује о сваком Лицу без везника, па не можемо да кажемо: Бог и Бог и Бог, већ разумевамо

име, макар се трипут изговарало гласом, према узроку подстојећих Лица, али приложно за други и трећи пут без везника, зато што нема другог и другог Бога. Јер Отац није због тога Бог што чува различитост од Сина, у ком случају Син не би био Бог. А ако отуд што је Отац Отац, Он јесте и Бог, па уколико Син није Отац, Син више није Бог. Ако је пак Син Бог, не зато што је Он Син, а у складу са свиме ни Отац није зато Бог што је Отац, већ отуд што је Он такво суштаство. Тада је Отац Један, и Син је Бог, и према свем узроку је Отац Бог, и Син Бог и Свети Дух Бог. Онако како се суштину не дели у свако Лице, да би сагласно с Лицима биле и три суштине, јасно је да се неће делити ни име које означава суштину, нити Бог, да би му било три Бога. Али како је суштину Отац, суштину је Син, суштину – Свети Дух, али не три суштине, па је тако и Бог Отац, Бог Син, Бог Свети Дух, а не три Бога. Јер један је Бог и Он је један и исти, онако како је и суштину једна, и она је једна и иста, макар се свако Лице називало и суштаственим и Богом.

Јер иначе је нужно да се казују три суштине Оца и Сина и Светог Духа, након тога што је суштину од сваког Лица, а то је најнелогичније. Мада ни Петра ни Павла ни Варнаву не називамо трима суштинама, јер једна је и иста суштину тих трију личности: или сваку казујемо за суштину, какве су Отац, Син и Свети Дух, па их услед свега називамо једним Богом, макар и осуштињене видели појединачне личности, врлински и свесно једног зовемо Бог, ако и верујемо у бивствовање сваког Бога, кроз заједништво суштине. Јер као што кроз разликовање Оца, Сина и Светог Духа говоримо о три Лица, тако премда се не разликује Отац од Сина и Светог Духа по суштини, казујемо једно бивствовање Оца и Сина и Светог Духа. Јер ако су унутар разлике Тројица кроз разлике, онде је исто, једност кроз истоветност: истоветност Лица је према суштини, а једно дакако само по суштини. Ако је према суштини једност Свете Тројице, јасно је да је и име по Богу. Јер јасно је да то није нешто само придружено од суштине (јасно да премда је неодмишљено и незахваћено од Божанске суштине), него да указује на њу, као припадност неком својству, те понекад они употребни и засмејавајући изрази заиста природно казују означавајући природе, премда су изрази. То је сада израз вечне суштине, који је Отац и Син и Свети Дух, да се све надзире и посматра и сазнаје,

не једино настала дела, него и она што се налазе у уму, а које је једно онострано суштини, како би и узроци у свему припадни свему сачињеном и као би својствено свему сачињеном господарио. Неки су снисходили некима и све то по људима озваничавали неизрецивим говором. Онда се успоставило име Бог да у првенственом смислу означава ту суштину, а Тај истински влада у свему као Стваралац у свему. Јер тако је једно припадно суштини, а њен је Отац и Син и Дух Свети, те једно од самих недоказивих имена (кажем пак, Бог) у Богу ће да буде владајуће и свесно говора суштини, а говор није принуђен да нам казује три Бога, као што дакле није ни три суштине.

А ако су код Петра, Павла, Варнаве три суштине, нећемо кроз једну казивати да исто бивствује, колико више уз Оца и Сина и Светог Духа то праведније нећемо производити: јер ако суштина није раздљена у троје кроз личности, јасно је да није Бог, а након што је јасно да није личност, него суштина. Јер ако је објашњено да је Бог Лице, један и јединствен од Лица казивао би се Бог, који би баш означавао та имена, као што се дакле и Отац сам казује, као Отац путем Лица белодано бивствујућег по том имену. Ако би то казало, да Петра и Павла и Варнаву зовемо трима делимичним суштинама, /јасно је да су то посебности/, јер то уваженије речено, сазнај да је делимична суштина, то јест посебност, а казује се без тога да се одлучује о другом означавању, или недељивом, што је управо личност. Зато пак ако казујемо три делимичне суштине, то јест посебности, ништа друго не кажемо до три личности, а личности не прате оно божанско, већ се понекад деле. Није дакле ни оно подељиво, управо својствено, суштина, јер то је својствена суштина личности, казивана уз оно недељиво. Шта је пак за то речено, да су Петар и Павле и Варнава три названа човека? Јер ако би биле личности, личности се по значењу имена не би означавале заједничком суштином, слично као што се не казује ни делимична и још посебна суштина, премда је то исто од личности – да називамо неком благодаћу то да три човека припадају истој јединичној суштини, која је најјасније човек, ако то не би било ни преко личности ни преко делимичног говорења, да би то озвучили наводећи посебну суштину? Кажемо да је најкорисније и није главно да казујемо по том споју из нужно владајућих узрока, па се такви не посматрају уз Свету Тројицу, све док

код истих сачињавамо то исто. Биће ови узроци: одређење човека није да се вазда посматра у неподељеним датим личностима, јер је друго оно од раније довршених, да се против истих саставља и више остаје мноштвено, неголи што се прирађа, као што је унеколико већ у тима, а унеколико у онима, и унеколико у многима, па да се унеколико природа посматра у мањини, што јесте одређење човека. Отуда је узрок претпоставки уклањања неживућег и настајућег по недељивости, у којима се посматра одређење човека, па смо принуђени да казујемо многе људе и мало њих по начину и измени личности излучених из опште заједнице, те је по њима казивање о суштини; као што је побројавање начина тих личности и суштине. Но код Свете Тројице није то, него доприноси отуд што треба та иста Лица а не да се по истом вазда казују друга и друга, те ни колико имају неке претпостављене припадности Тројици, а нити као неко двојство између њих: (јер нити се рађају или происходе из Оца, или из једног од Лица у другу личност, како би било четворства, већ Тројица; па нити довршавају већ једно од та три Лица како би одмакли поглед, као што би настајало двоје или троје и било тиме уваженије): претпостављени или посредујући начини и измене без икаквог настанка три Лица Оца и Сина и Светог Духа нису оно мимолучеће од нашег размишљања спрам три Лица, па да се казују три Бога. Опет све људске личности имају бивствовање не од једног и истог Лица непосредно, већ једне од тога, а друге од другог, штавише су многе и разне проистекле по узроку и саме бивају узроком. Али то није код Свете Тројице. Јер једно је и исто Лице Оца, од Којег се рађа Син и исходи Свети Дух.

Стога у главном смислу један узрок изнад истих узрока једног Бога називамо четвртим, макар и саприпадно истима. Јер Лица Божија нису раздљива међусобно ни по времену, ни по месту, ни у вољи, ни у тежњама, ни дејствима, ни по томе да би се отпело нешто слично запажено код човека, сем тек једног: да Отац јесте Отац, а не Син, Син пак не Отац, а слично томе и Свети Дух није ни Отац ни Син. Откуд то да нас никаква нужност не присиљава да три Бога именујемо са три Лица, као што многи од нас лица називају многим људима према реченим узроцима, а не по нужности закона, по коме један и исти у односу на једно и исто, не може да буде један и многи. А Петар, Павле, Варнава по име-

ну, као људи су један човек, и по самом томе, по имену човек, не могу да буду многи. Многим се људима казују по употреби, а не у главном смислу. Али то што се говори у смислу употребе, нити је достојно нити поуздано, оно владајуће је бивствујуће и казано. Зашто не ваља да се каже да су у три Лица Божије суштине и три Бога, то је по самом имену Бог; али Бог је један и један по истовестности суштине, по чијем означавању, како нам је речено, и служи име Бог. А ако ко каже како је Писмо јасно избројало три човека (Пост. 18.2), нека се види да је Писмо, указујући нам на Сина и Духа Светога, пренело да је Бог Слово, Бог није Слово (Бог Отац) и Бог Дух Свети јесте Бог, па сасвим забрањује називање тројице Богова, схватајући многобоштво недостојним и вазда проповедајући једног Бога, не мешајући ни Лица, ни Бога не делећи, већ штавише очувавајући истовестност Божанства у одликујућим својствима ипостаси или три Лица. Ако пак ко, говорећи слично свему хоће да дозна истину, тад нека зна да Писмо каже: троје, макар се један човек признавао међу свима, према реченом: Човек је као трава његових дана (Пс. 102, 15) и оно једно заједничко по природи се показало. Јер се показало с обзиром на укупност природе да је по једном исто речено кроз саздатог човека, а по једном и сви људи што нису мноштво. Та чуло се и од наукољубивих истраживача, да и Писмо као хранитељ добрих својстава познаје људе као своја чеда, слаже се с њима и попут њих има некакве особине истих у именованима, не тепајући у објашњењу савршеног и да силно преузима чувања и озвучавања непримерно: јер учења не одређују муцања када погледају савршено, него када силазе до нејаких кроз милосрђе и подражавајући оне онде узводе за исте до привођења сврси животног доба. Одређујући слично и учећи савршено према њиховим властитим доличностима, и предају припадно подучености. Јер говорећи да Бог има уши, очи и друге удове тела, не предаје таква учења у виду одређивања да је Божанство сложено, већ излаже учења на речени начин, преко преносног значења оног, што је код нас према бес-телесном разумевању у узвођењу људи, који не могу да приступе непосредно свему. Оно каже да је Бог Дух и свагда присутан, било где да неко пошао, да нас учи Његовој једноставности и неописивости, са том се мудрошћу играјући. То каже да су по обичају и три мужа, да се не би одступило од општег и од употребе код

многих, те тачно именује једним, да се не би прекорачило одређење, када се ствар тиче природе предмета. И једно се каже тачно, да се не би заобишло савршено и посматрано у природи ствари, а за оне који су вођени спуштано до употребности да поведе оне који су постали нејаким, а учење (догму) одређујемо као оно најчвршће и најсаопштивije за излагање савршеног. Него неки који припадају саграгању и пробуђени спрам небивствујућег противречја са онима који говоре и испетим на врх, како би рекли, трудољубиво вежбајући присутне гледаоце који су по нама необавезни и без потребности као узимајући сличноговорене миморазумности и бојећи их приведеним схватањима и казују, да када кажу ипостас ипостаси (=личности), као ипостас, да се од оне ипостаси ни по чему не разликује, те да код тога није једна ипостас и све ипостаси: и да се више у суштини суштине, као од суштине, не разликује, те да по томе једна суштина није све суштине, а то би рекли Бог Бога, као Бог, не разликује се и није ради тога Бог у три ипостаси, по чему се као Бог одређује: и још човек човека, као човек, не разликује се у говору без делења на три човека да буду Петар и Павле и Варнава: јер разликује се суштина суштине што није колика суштина, већ колика таква суштина и ипостас ипостаси колике такве ипостаси. На тај начин и човек човека, као тај исти човек, и још Бог Бога као тај исти Бог; па се тај исти као тај исти слично казује код двоје или у мноштву.

Него то су пак, како рекосмо, они говорили, а ми ћемо да докажемо лажну мудрост у свем бивствовању и да друго није речено, и никако се не би успоставило од других, него или од оних што су причали опредмећивани и било показивано да тог истог Бога не треба и тог истог Бога и тог истог човека и то исто и говорити: него уколико је то исто ипостас Бога и то исто ипостас човека: јер многе ипостаси једног човека и три ипостаси једног Бога за најправедније кажемо. Оно што се казује нешто треба, да би се нешто разликовало од нечег другог, које има општење са нечим по именовану, којем се реч придружује, а то је такво. Пример је говор о човеку: неко живо биће, па намеравајући да га разликујемо положимо га тако, /да се разликује/ од коња, утолико што им је име: живо биће, заједничко, а разликују се опет по разумности и неразумљу. Нешто се од нечега разликује или као суштина, или као ипостас, или је по суштини, или по ипостаси. Као

по суштини разликује се човек од коња, а по ипостаси Павле од Петра, а и по суштини и по ипостаси, на пример ипостас човека од ипостаси коња. Али са обелодањивањем разлога о томе, да је разлика једноставно по суштини, те да ће она по ипостаси а не по суштини јасно да буде поимање о разликовању по суштини, то ће уједно да буде и оно по ипостаси. Јер да ствари које су разјашњене по суштини бивају називане са две или три суштине, и разјашњавајући се по ипостаси такође се именују са две или три ипостаси, то се схвата и код њих и код нас. Разликујемо се пак по томе, како они тврде да о Петру и Павлу ваља да се говори да су два човека, а ми то разумемо да није у главном смислу и у научном разумевању. Јер сада и није реч о општем и употребној користи, јер оно и нема силе за оцењивање, а ни за установљавање било чега. Стога нека нам прво буде објашњено зашто то говоримо, да се човек и коњ, или коњ и пас, разликују као неке суштине или чини јасним да то говоримо како се они међусобно разликују тиме, што обично дели суштине, на пример: по дару говора, неразумношћу, режању, лајању и тиме сличним. Јер казујући неку суштину то није друго од оног што означавамо као постојање, нелишеност дара говора, за разлику од познатог по неразумности, или постојање које има за разликујућу црту режање и томе слично, онако како уместо свих особености и разлика, у суштини или у сваком роду, за разлику од вида који стоји под њим, придаје реч: нека суштина, или некакво живуће, тј. разумно или неразумно. И још кажемо да се Петар разликује од Павла уколико је та ипостас у сваком од њих, зато што се међусобно разликују по нечему што обично сачињава ипостас, а не суштину, какво је: непоседовање косе, раст, презиме, синовство и томе слично. Јер јасно је да није једно и исто вид и недељиво, па ни суштина и ипостас. Реч ипостас води мисао слушаоца право томе, да се тражи чело покривено марамом, сивог, оца, сина и томе слично. Врсту /вид/ пак називам, то јест, суштину, да би сазнао већ суштинско живо биће /које је/ разумно, смртно, да показује ум и науку, и неразумно живо биће, смртно, које рже и томе слично. Ако су једно исто суштина и неподељено, то јест ипостас, тада неће једне исте црте да разликују ту и друге. А ако се једно и исто не разликује једним и истим, тада је немогуће свему придавати иста именованја, већ једно ваља да се именује реченим по суштини или да припада суштини, а

друго да се каже о недељивом. Од оних према недељивом, три су казивања. Ту је три имена о којима је истраживање: суштина, недељиво, човек. С именовањем суштине повезујемо и схватамо неке речи у разликовању, како сам рекао, што потпадају под оне видове, који се међусобно разликују по суштини. Са именовањем ипостаз на сличан начин, повезујемо опет неку реч са поделом лица, повезаних међусобно тим општим именовањем, то јест именовањем ипостас, што се разликују једно од другог у цртама, не суштински одлучујућим, него названих случајностима. О ком се начину одлучује да се повеже такво нешто са именом човек? Јер оно у шта се сумња налази своје решење у томе, што се од свих признаје. Да би се у суштини разликовало оно што стоји под њом међусобно различито, то је немогуће зато што се не разликују по суштини Павле од Петра, коме се придаје име човек, већ се они разликују по ипостаси лица. И да име човек не означава суштину, опет не би било лепо да се каже, зато што име човек означава опште у суштини, а не посебно лице; наведимо пример Павла и Варнаве. Није дакле ни на један начин да оно такво повезује ни по правилима /разуму/ науке. Ако је општа употреба имала нужност у томе, и именовање суштине неправилно употребљава у означавању лица, то се тада не чини по тачном правилу логичког извода. Али зашто нападам на обично употребљавање које има такве недостатке, скривајући то од себе, што није реткост да научници од разумних говора и сами користе другачија имена која не изражавају речено тачно? У крајњој мери нека нам буде јасније да ако би рекли: у Петру и Павлу се човек разликује од човека, не као човек уопште, већ као неки човек, тада би о њима могли да кажемо и ово: суштина се разликује од суштине не као суштина, него као нека суштина. А ако то није могуће да се каже, тада је једна и иста суштина у Петру и Павлу немогућа како као последња, тако и као прва, зато што име човек указује на суштину. Ако пак речи некакав и такав не могу да се повежу са именом човек, то значи да се не изражавамо о главном говорећи: два или три човека, и ако је то доказано о човеку, није ли да то далеко више и непосредније приличи овде вечној и Божанској суштини, да се не казује о свакој ипостаси: то је такав и такав Бог, те Оца, Сина и Светог Духа није само називати Богом, Богом и Богом, и не тврдити ни мисаоно да су три Бога? И тако би праведним,

следственим и са науком сагласним говором било потврђено наше учење, да Бога, Творца свега, називамо једним, премда се Он огледа у три Лица или ипостаси, Оца, Сина и Светог Духа.

Преведено према изворнику: TLG / ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΝΣ. Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες ἐν τῇ θεότητι οὐ φαμεν τρεῖς θεούς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν

Превод: Алексадар Петровић